

DBAĆ (1039) *vb impf*

inf dbać (106). ◇ *praes 1 sg* dbąm (86). ◇ *2 sg* dbąsz (48). ◇ *3 sg* dbą (162). ◇ *1 pl* dbąmy (55). ◇ *2 pl* dbącie (10). ◇ *3 pl* dbają (176). ◇ *praet 1 sg m* dbąłem, -m dbął (8). *f* -m dbała (1). ◇ *2 sg m* dbąłeś, -ś dbął (3). ◇ *f* dbałaś, -ś dbała (4). ◇ *3 sg m* dbął (85). *f* dbała (10). ◇ *pl m pers* -chmy dbali (1) *GrzegŚm*, -śmy dbali (1) *RejKup*. ◇ *2 pl m pers* -ście dbali (1). *subst* -ście dbały (1). ◇ *3 pl m pers* dbali (58). *m an* dbali (3), dbały (1); dbali *RejZwierz*, dbali: dbały *BierEz* (2 : 1). *subst* dbały (6). ◇ *fut 1 sg m* będę dbął (3). ◇ *2 sg m* będziesz dbął (1) *HistAl*, dbać będziesz (1) *RejPos*. *f* będziesz dbała (1). ◇ *3 sg m* będzie dbął (3) *RejZwierz*, *Strum*, *ModrzBaz*, dbać będzie (3) *RejPos*, *CzechEp* (2). *f* będzie dbała (2). ◇ *1 pl m pers* będziemy dbać (1). ◇ *2 pl m pers* będziecie dbali (1) *GórnTroas* będziecie dbać (1) *HistAl*. ◇ *3 pl m an* dbać będą (1), będą dbać (1). ◇ *imp 2 sg* dbąj (20). ◇ *3 sg* niech dbą (2). ◇ *1 pl* dbąjmy (3). ◇ *2 pl* dbąjcie (5). ◇ *1 du* dbąjwa (1) *BielŻyw* 50. ◇ *con 1 sg m* bych dbął, dbałbych (5), bym dbął (1); bych *RejKup*, *LibLeg*, *RejWiz* [2 r.], *BibRadz*; bym *RejJóz* bych dbała, dbałabych (3). ◇ *3 sg m* by dbął (13). *f* by dbała (2). ◇ *1 pl m pers* byśmy dbali (2) *Diar*, *ModrzBaz*, bychmy dbali (1) *RejKup*. ◇ *3 pl m pers* by dbali (7). ◇ *con praet 1 sg m* bych był dbął (1). ◇ *3 sg m* by był dbął (1). ◇ *impers* dbáno (1). ◇ *impers con a. con 3 sg n passivi* by się dbało (1). ◇ *part praes act* dbając (125).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

*Troszczyć, starać się, mieć wzgląd; przestrzegać, przywiązywać do czego wagę; aestimare, curare, morari aliquando, Mącz, Cn; adorare, pensi habere, pensi est mihi, tangit me cura alicuius, laborare de aliqua re, venerari, magni (plurimi, pluris, tanti) aestimare a. existimare a. facere a. pendere a. putare, plurimum alicui tribuere, rem aliquam gravem habere, aliquid magnum a. antiquissimum ducere a. habere, multifacere, aliqua aestimatione dignari, aliquo loco habere, pollet apud me aliquid, aliquid potius ducere, nihil mihi potius est, in numero et loco habere, magni mihi est aliquid Cn [hasło przeważnie w formie zaprzeczonej: nie dbać, być obojętnym, za nic nie mieć; negligere Mącz, Calag; nihili facere, nihil morari, dedignari Mącz] (1039) : *BierEz* R2; *BielŻyw* 139, 147; *RejPs* 31; *RejRozpr* Gv; *RejKup* b5v, c7v, c8v, f3, 17v, x5; *RejWiz* 51; Widząc więc czałem wżycy/ iż źle/ wżdy nie dbąią/ Iedno o fwe pożytki/ wżycy fie ftaráią. *RejZwierz* A5, 36, 58, 140v; *BielKron* 91 [2 r.]; *Nihil moror*, *Niedbam*. *Mącz* 247a, 19d, 83a, 95d, 158c, 183d (9); *LeovPrzep* b4; *RejPos* 61v, 196; *Połock* wzięto á wżdy to moich nic nie rufzy/ Skąmieli niedbąią ftoią iáko głuży. *BielSat* Hv; *RejZwierz* 27v, 69v, 236, 253; *BudBib Sap* 7/21; *BudNT* 1.Cor 5/14 [13]; *Calag* 359; *SkarŻyw* 46, 75, 115; *CzechEp* 11v; *KlonŻal* Cv; A vrzędnik iż nie fwym fzáfuie/ więc nie dba. *GostGosp* 14; *GrabowSet* Y; *OrzJan* 131; *WujNT* 470, 1.Cor 7/21; *CiekPotr* B4; Day ściępieć które zefzleż/ w ftałości karánié/ Zginę/ zoftáne/ niedbam/ byle w tobie panie. *GostCast* 21, 16; *KlonWor* 73.*

nie dbać czego (73), *kogo* (2): Więc Ezop iął ie przeklinąć/ Gdyż niechcecie y Bogow dbać: Ludzie fercá zápiekłego *BierEz* H, E, F2, H, I3 (19); *OpecŻyw* 4, 53v, 62, 70, 118v (12); *FalZioł* V 14; wżelkiego przekażenia nie dbay, á dobrej myśli bądź. *BielŻyw* 145; wżakoz tey dobroci twey miły panie ludzie niedbąią, ale fie więcęcy mnożą y kochaią w rzeczach czefnych *WróbŻołt* B7v; *RejKup* p5v; *HistAl* C4; *MurzHist* P3v; *Diar* 55; *LubPs* bb5 *marg*, cc5; *Pomorzanie* y *Prufowie* niedbąiąc przyfięgi wthárgnęli *Krolowi* do *Mázowfz* bez wieści y wygnáli wiele plonu y ludzi *BielKron* 352,

58v, 92, 96v, 223, 308v (20); *SienLek* 3v, 16, 21v; *HistRzym* 69v, 98; *RejPos* 262; *BielSat* B3; *HistLan* D3; *Strum* R2, R3; *StryjKron* 652; *ArtKanc* D8v; *BielRozm* 11v; Belic tam barzo podeirzane ołobi [...] jednak v onich łedziow mieli miełfce wielkie/ nie dbali onei przelstrogi Ciceronowej *Paprup* I2.

(nie)dbać na co (200), na kogo (17): Niedbalas na cińnienijé wielkié tlułfcze/ patrzätz na iego okrutné łklocié *OpecŻyw* 146v, 57v, 105v, 120v; *BielŻyw* 90, 165; *MetrKor* 57/115v, 273; *RejPs* 155; *LibMal* 1545/103, 193 [3 r.], 193v, 1554/193v; *RejJóz* D; *RejKup* b8, n5v; *HistAl* F7, F8; *MurzNT* 28v, 56, 73v, *Mar* 12/14; *KromRozm III* P6v; *BielKom* D3; *GliczKsiąż* Dv, P3, P7 [2 r.]; *LubPs* S5v, T2, Y2v; *GroicPorz* 14; *KrowObr* 233; *RejWiz* 11, 38, 47; *Leop Iob* 39/7, *Ier* 29/8, *Dan* 6/13, *Matth* 22/16; *RejZwierz* 123v; *BibRadz 2.Reg* 13/14, 16, 4.Reg 3/14, I 458c marg, 4.Esdr 15/16, *Matth* 22/5; *OrzRozm* O; *BielKron* 5, 8, 29v [3 r.], 54v, 226 (29); *Negligere minas*, Nie dbać ná grożenie. *Mącz* 188a, 64b, 89b, 98b, 188a; *RejAp* BB8v, 20, 55v, 148v; *HistRzym* 12v; *RejPos* 120, 126v, 169, 197, 215 (8); *HistLan* A3v, Bv, B2v, D4v; *RejZwierz* 44, 178; *KochMon* 20; *WujJud* 40; *RejPosWstaw* [41³]v; *BudBib Iob* 37/24, *Is* 57/11; *HistHel* D2v; *MycPrz* I B4; *WierKróc* A2, A4; *BudNT przedm* b, d2; *CzechRozm* 67v, 69, 72v, 81v, 178v (7); *ModrzBaz* 54v, 66v, 81, 87, 88v, 89; *KochOdpr* B, C2v; *KochPs* 80, 138; *SkarŻyw* 76, 89, 312, 455, 480 (7); *StryjKron* 482; *CzechEp* 43 [2 r.], 219; *NiemObr* 179; Ale mężem być trzebá/ áni dbać ná owé Zmysłóné łkárgi/ bo to łzy krokodyłowé. *KochFr* 103, 89, 115; *KlonŻal* D; *KochPieś* 77; *PudłFr* 74; *Swiát* nie dba ná bołkie rzeczy *ArtKanc* O4v, K19, N20v, O, O3v, Q5, Q9; *BielRozm* 14v; *Paprup* C3, H3v; *GórnTroas* 44, 47; *GrabowSet* D; *KołakCath* B2v; *WujNT* 43, 397, 504, 518, 560 (9); *WysKaz* 30; *SarnStat* 187, 260, 554, 561, 796 (11); *SiebRozmyśl* H3v; *KmitaSpit* C4; Ná to záras Hetman rzekł o zgodę pitáiąc/ Ná wielkość y zuchwáłftwo ieich ono niedbáiąc. *CzahTr* E; *GosłCast* 48, 59; *SkarKazSej* 693a; *SapEpit* A2; *KlonWor* **2v, 33; *PudłDydo* B5v.

(nie) dbać o co (281), o kogo (136): Bowiem przyaciellftwo pewne/ Niedba o karmie kofztowne *BierEz* C2; Tácy co łatwie zbieráią/ Nigdyć o Bogá niedbáią *BierEz* L3, C4, D2v, F4v, G, G3v (27); *OpecŻyw* 33v, 44, 56; *FalZioł* IV 29b; *BielŻyw* 33, 50; *MiechGlab* *5v; *BierRozm* 15, 20; *WróbŻołt* Q4; *RejPs* 45v, 106, 140v, 179; *LibLeg* 10/152, 11/13, 44v, 45, 45v, 165; *RejRozpr* A4v, Bv, B2 [2 r.], B2v, D2 (8); *RejJóz* H6, K4v, K4v marg; *RejRozm* 403; *RejKup* Bv, c8v, f6v, Nv, z4v (29); *RejKupSekl* a6; *MurzHist* A3v, Cv, F4v [2 r.], S2; *LibMal* 1551/160v; *MurzNT* 11, 13v, 43v, 108v; *Diar* 35; *DiarDop* 101, 113; *BielKom* B4, E7v; *GliczKsiąż* D8, E2, E7v, H2, 13 (8); *LubPs* K4, N5 marg, P6, S5v, T3v marg (8); *SeklPieś* 19v; *KrowObr* 7v, 21v, 71, 101v, 147; *RejWiz* 20v, 31, 39v, 46v, 48 (52); *RejFig* Cc4, Cc6; Kroliczek płáčząc zá nim wołáł/ Aby mu wrocił dzyecię/ Orzeł o to niedbał. *RejZwierz* 120v, 23, 41, 66, 87, 101 (9); *BibRadz 1.Reg* 18/25, *Prov* 9/3, I 436a marg, *Am* 6/4, *Act* 16 arg; *OrzRozm* Dv; Obiecał łie podczáłzy przyczynić do Krolá ále łklámał/ rad iż łam wyłzedł niedbał o drugie. *BielKron* 16v, 82, 195, 337v, 449v; *Negligere gratiam alicuius*, Nie dbać o czyyę łáskę. *Mącz* 148d, 29c, 72d [2 r.], 73b, 158c, 121d (24); *OrzQuin* G3, H; *Prot* Ev; *SienLek* 10, 30, 195; *RejAp* 10v, 11v, 14, 24, 44v (19); *GórnDworz* G2v, Kv, X4, Dd4v; *HistRzym* 10v, 84v; *RejPos* 49v marg, 98 marg, 109v, 130, 194 (43); *BiałKat* 113v; *BielSat* B3, B4v, D3v [2 r.], Hv, [I4]; *GrzegŚm* A2v; *HistLan* B, C3v, F3v; *KuczbKat* 280; *RejZwierz* 43, 45v, 71, 85v, 87 (24); *WujJud* 16, 141v, 142; *RejPosWstaw* [21²], [41²] [2 r.], [41²]v; *SPrawiedliwy ginie*/ á niemáłz

ktoby oto dbał *BudBib* Is 57/1, 2.*Reg* 13/20, 33; *Strum* E4; *CzechRozm* 7, 20v, 73, 207; *PapPan* Cv; *KarnNap* A2, A2v; Gdy więc pczóły zbuyności po powietrzu grąią/ O robotę/ o vle/ o miody niedbąią. *ModrzBaz* 126, 4, 5, 13v, 19, 24 (15); *SkarJedn* 346; *KochPs* 77, 180; *SkarŻyw* 108, 126, 263, 369, 455 (10); Iuż niedba [dziad] o ímołę nálezę Woli w Ráiu z mlekiem kálezę. *MWilkHist* E3; *StryjKron* 205; *CzechEp* *2v, 7v, 77, 113, 234 (13); Niedbałem nigdy o złoto/ Alem tylko prośił o to/ Aby kufel ítał przedemną *KochFr* 92, 4, 92; *ZapKości* 1584/49; *KochDz* 106; Ani ia dbam o pompę/ áni o Infuły/ Vczciwé wychowánié/ to moje tytuły. *KochMarsz* 154; *KochMuza* 26; *KochMRot* A2, B3v, B4; *ReszList* 154; *WerGośc* 230, 242; *BielSjem* 3, 4, 13; *KochPieś* 5, 14; *KochTarn* 78; *PudłFr* [3], 6, 41, 61, 73, 75; Wiem [Panię] że o ofiáry niedbałz/ iedno duŝe práwey ízukałz *ArtKanc* M, H18v, K6, O4v, Q9v, S7 (8); *BielRozm* 4, 7, 12v, 29 [2 r.]; *GórnRozm* B3v, C3; *KochProp* 14; *PapUp* C3v; *Phil* O3; *GórnTroas* 4, 73; *GrabowSet* Hv; *OrzJan* 33; Mnie nie po takim młodym [koniu]/ ia chcę ítátecznégo/ Coby miał z piętnaście lat/ niedbam o płochého. *WyprPl* B3v; *LatHar* 76; *KołakCath* c3; *KołakSzczęśl* C3; *RybGęśli* B2; *WujNT* 349; *JanNKar* D2; Ci tedy co o vmárle niedbąią [...] gwałt wielki práwu przyrodzonemu czynią. *SkarKaz* 382a, 43b, 421a, 422a [2 r.], 514b, 517b (9); *CiekPotrŚredz*)?(4, 55, 70, 86 [2 r.]; *CzahTr* [D]v, Iv; *GosłCast* 18, 21, 43; *PaxLiz* Dv; *SkarKazSej* 658a [2 r.], 676b, 677a, 687b, 697b; *KlonFlis* B4; *SapEpit* A2v; *KlonWor* 58; *PudłDydo* Bv, B3v; *SzarzRyt* Cv. Cf *nie dbać o co dla kogo*; »nie dbać ni kęsa«, »o się nie dbać«.

nie dbać o co dla kogo (2): Opuśc żonę dziecí máiętnośc/ to íeft/ nie dbay o tho nic dla mnie/ á nálláduy mnie *RejAp* 89; *RejPos* 160v.

nie dbać o czym (6): Niedba o przyśley przygodzie Iedno o świeczkach/ o wodzie. *RejKup* 14; *RejWiz* 11, 79v; *BielKron* 90v; *Mącz* 288c; *RejAp* AA4.

cum inf (4): Częgo íesli nie będziefz dbał vczynić/ zeslemy ná cię niezliczną wielkośc zbroynego rycerśtwa *HistAl* C4; *Mącz* 290b; Zápalczywy ná męžá mąż vpornie biežął/ Zginąć niedba tylko by z nim przeciwnik ležął. *StryjKron* 255; *SzarzRyt* C3.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: o to (13), na to (6); co (15), iż (12), inne wskaźniki (6)] (33): Nie dbay o to częgoć wiedziec nie dano. *BierEz* Rv, L3v; *OpecŻyw* 60; *ForCnR* A4; *RejKup* 12; *LubPs* F4v; *GroicPorz* e; *RejWiz* 11, 47, 171v, 174v; Poki íábłká zyelone/ co ma przysc nie dbamy. *RejZwierz* 19, 126v; *BielKron* 456v; *Mącz* 232d; *OrzQuin* E; *Prot* B2; A przeto niemniey to gánię/ kiedy kto ták niedba/ iż dopuści ípásć s fiebie ízácie *GórnDworz* E8, Cc5; *KuczbKat* 280; *RejZwierz* 171; *ModrzBaz* 55v, 59; *SkarŻyw* [283]; *CzechEp* 136, 218; *NiemObr* 91; o to nie dba/ iż co náłzczepił w niwecz íe obroci *GostGosp* 98; *KołakSzczęśl* A3v, C2v; *WujNT* Mar 4/38, *Luc* 10/40; *SarnStat* 796.

Ze zdaniem celowym [w tym z zapowiednikami: o to (8), na to (1); (a)by (33)] (33): Niedbay by íe tylko bali/ Ale by cię miłowáli. *BierEz* F4v; *RejPs* 79; *RejRozpr* H4v; *RejWiz* 75, 106v; *RejZwierz* 78, 85, 86v, 142; *BielKron* 72v; *Mącz* 73b; *RejAp* 69v; *RejPos* 30v, 106v, 207; Ale iż ná miłey duŝzycy áni przyłczow áni guzow nie znác/ więc teŝ nie dbamy ábychmy íą leczyli. *RejZwierz* 133, 38, 157; *KarnNap* A2v; á ci co dośtoieńtwa máią niedbąią o to áby byli vczonemi *ModrzBaz* 135v, 42v; *SkarŻyw* 292 [2 r.], 454; NIedbam áby žimne íkáły/ Po mym grániu táncowály *KochPieś* 33; *KołakSzczęśl* A4; *RybGęśli* B3v; *KlonKr* B4; *KmitaSpit* B4; *SkarKaz* 350b; *GosłCast* 29, 55; Kiedybyś

wždy nie wiedział/ co zá ftrách ná wodzie/ Nie dbálábych/ byś wierzył/ morłkiey niepogodzie
PudłDydo B2.

Ze zdaniem przyzwolonym [choć (13), chocia(j) (4), acz (3), by (3), gdy] (24): *RejPs* 92v; *RejJóz* C4v; *RejKup* e3, k3; Iuż niedbam chociay vmrę/ álbo lie nie wrocę *RejWiz* 179, 16, 170; *Mącz* 423a; *HistRzym* 79; iedno to łą wdzyęczne owieczki iego/ ktore łłucháią głófu iego/ á vciekáią przed głósem naiemniczym/ ktory nie nie dba chociayby włythki owieczki iego były podrapány *RejPos* 346v; *HistLan* F3v; *PaprPan* K2; *KochFr* 16, 73; *WisznTr* 18, 33; Ty mię pochwal/ moiá páni/ Niedbam choć kto inłzy gáni. *KochPieś* 34; *ArtKanc* K20; *BielRozm* 3v; *GrabowSet* V3; *SkarKaz* 279 [3 r.]; Pomyśli on [mąż] więc łobie/ niedbam choćbyś miałá Ielenie rogi ná łbie/ byś mię zániecháłá. *ZbyłPrzyg* A4.

Ze zdaniem czasowym [gdy (10), kiedy (5)] (15): *OpecŻyw* 55v; *RejRozpr* Bv, G3v; *RejKup* k2v; *MurzNT* 76; *RejWiz* 13v, 70; *RejZwierz* 39v; Rzekł Misbofet/ niechay włytko weźmie/ ia nic nie dbam kiedy lie wrocił pan moy łzczęłliwie. *BielKron* 73, 123v; *RejZwierz* 246v; *Strum* E4; *SkarJedn* 346; nie dbamy gdychmy zdrowi. *ArtKanc* R18v; Niedba nic gdy kto w vcho łzepce łkryte łłowá *KołakSzczęśł* C2.

W charakterystycznych połączeniach: (nie) dbać na (o) *Boga* (25), *ciało* (4), *cnotę* (8), *dobroć* (3), *duszę* (3), *gniew* (3), *łaskę* (8), *naukę* (4), *Pana* (11), *przyjacióły* (3), *przyjaźń* (3), *Rzeczpospolitą* (3), *rzeczy* (13), *świat* (6), *wołanie* (3), *zbawienie* (7).

Przysłowia: Iż iedno co lie błyłczy to zá tym biegamy/ A iż tám we wnątrz brudno/ nic ná to niedbamy. *RejWiz* 47.

Kiedy kto w łzczęłciu pływa o drugie dba mało *RejJóz* K4v, K4v marg.

Nie dba iż gdzie wziąć tu wziąć/ áby iedno było. *RejZwierz* 142.

Zwroty: »nie (tak) barzo dbać« = *non multum laboro* *Mącz* (12): *BierEz* K3, Q3v; *MurzHist* Cv; nye będye mogłá ták miłowác/ áni teź ono dzyecyę o nyę zrołłfy nye będye mogłó bárzo ták dbác/ gdy onego łwymi pyersyámi kármić nye będye *GliczKsiąź* D4v; *RejWiz* 79, 106; Powiem iáko rozumiem/ nic przed tobą nie táiąc/ áni teź oto bárzo dbáiąc/ ielłize ty to coć powiem miedzy ludźie roznieśiełz *OrzRozm* Dv; *Mącz* 175c, 180d; *SienLek* 30; *CzechEp* 218; *CiekPotr* 70.

»(nie) chcieć (nic) dbać« = *minime curare* *JanStat* [szyk zmienny] (41): Ták pry mądrzy powiádáią/ Iż łłowá wielką moc maią: Aleć ten chłop łłow niechce dbác *BierEz* Sv, C4, H; *RejKup* t2; *LibMal* 1554/ 193v; *GliczKsiąź* D8, Fv, I3, P4; Rácź przywyeść ná głowy ich ták rowne ich złoóci/ Gdyź nic Pánye dbác nychcą twych dobrotliwoóci *LubPs* cc5; *BibRadz Zach* 7/11; *BielKron* 196; *RejAp* 20, 77v, 95; iżeś thy nie chciał dbać o nędznieyłzego bliźniego twoiego/ thedy iuż odłthęp odemnie *RejPos* 314, 37v, 54v, 67, 126v, 159v (15); *RejZwierz* 126v; *CzechRozm* 67v, 69, 237; *SkarŻyw* 455, 483, 500; ná ten Swiat nie chćieyćie dbác/ krzywdy swe BOgu porucźćie/ *ArtKanc* O3v; *WysKaz* 30; *SarnStat* 172, 204.

»nie tak dalece dbać« (1): Ale teź niekiedy dáli się wtem vznác/ iż názbyt łtan łwoy miłuią/ á nieták dalece o *Rzeczpołpolitą* dbáią *ModrzBaz* 24.

»nie dbać ni kęsa (a. kąska) [o co]« [szyk zmienny] (6): *RejWiz* 105; *RejZwierz* 41, 126; *Opusciwłzy Rzymiány/ nie dbałem ni kęfa/ O to co łzczęnym czyni/ lecz o łztukę mięfá. Prot* B2; *Niech fye wždy ludzióm áby na frálzki przygodzę/ Któré/ o mądre głowy nikáfká nie dbáią PudłFr* [3], 6.

»na klátwę nie dbać« [szyk zmienny] (4): *OrzRozm* H4v, I3; A gdy Miftrz thakież iego Konthorowie ná ty klátwy nie dbáli/ ziechali fie łami do Inowłocłáwiá *BielKron* 374; *StryjKron* 587.

»mało dbać« [w tym: (by) *namniej* (13), *mało co* (4), *mało prawie* (3), *mało barzo, daleko mniej*] = *parvi aestimare, parvi dicere Mącz* [szyk zmienny] (102): *BierEz* H2v, I2v, I3v, O3, O3v; *MiechGlab* *5v; *LibLeg* 10/152; *RejRozpr* A4v, Bv, B2, B2v, D3; *RejJóz* K4v, K4v *marg*; *RejKup* b8, D, x7v, ee3v; *Diar* 35; *GliczKsiąż* P7; *LubPs* N5 *marg*; O nędzo o łepoto rozumu tákiego/ Ktory máło ná to dba co ieft przyłtoynego. *RejWiz* 11, 20v, 72v, 79v, 134, 136 (8); *RejFig* Cc4v; *RejZwierz* 86v; *BielKron* 392v; *Mącz* 282b, 289b; *Prot* Ev; *RejAp* AA4, 10v, 14, 118; *GórnDworz* Kv, X4, Dd4v; *RejPos* 30v [2 r.], 37v, 40, 49 (12); *GrzegŚm* 16; *HistLan* A3v, B, D4v, F3v; *RejZwierc* Bbb2, 43, 44, 45v, 88 (9); *WujJud* 16, 141v, 142; *RejPosWstaw* [41²]v; *HistHel* D2v; *BudNT* d2; ná głos obcy iuż by *namniej* niedbáią *CzechRozm* 81v, 73, 238; Bo Więc ták bywa/ iż częgo człowiek nierozumie o to máło dba. *KarnNap* A2v, A2v; á przetoż bárzo ich [szlachty] wiele ieft ktorzi máło o to dbáią/ áby fie obyczáyimi/ náukámi/ y zacnemi vczynkámi łláchćili *ModrzBaz* 42v; *KochPs* 77; *StryjKron* 652; *CzechEp* 421; *NiemObr* 91; Y moié téż choré ciáło/ O ten żywot iuż dba máło. *KochMRot* B4; *WerGośc* 242; *KochPieś* 14; BACHVS choć był rogáty: wždy CRESSA niedbála O to *namniéy*: y owłzem Bachá miłowála. *PudłFr* 75; Włzyfcy włáfnych pożytkow gdzie mogą máciáią: A o Rzeczpólpolitá máło práwie dbáią. *BielRozm* 4, 7; *GórnRozm* B3v, C3; *KochProp* 9, 14; *PaprUp* C3v; *GórnTroas* 73; *GrabowSet* D4v; *Niemcy* téż/ ták fie bárzo o wiárę więli/ że téż máło co dbáią/ gdzieby fie tá wiárá ośieć mogłá/ gdyby Niemiecka ziemia vpádlá *OrzJan* 130; *LatHar* 76; *KmitaSpit* C4; *CiekPotr* 55; *KlonWor* 58.

»nic (nie)dbać« [w tym: *nic prawie* (5), *nic więcej* (2)] = *nihil curare Vulg, non obstaré JanStat* [szyk zmienny] (380): Vpominał owcę ieleń: Ale oná *nic* niedbála *BierEz* N2v, B3, Cv, D2v, Ev, F4v (21); *OpecŻyw* 55v, 57v, 120v, 123v, 129v; *FalZioł* IV 29b, V 14; będałic dobrzy [goście] *przyjmáć* za wdzięczne, á ieftłic zli *nic* oto nie dbaywa. *BielŻyw* 50, 33, 55, 90; *RejPs* 92v, 106, 140v, 155, 179; [Turcy] o chrzesczyani *nicz* niedbayá bi o sobaky *LibLeg* 11/44v, 11/13, 45v, 165; *RejRozpr* K2; *RejJóz* H6; *RejKup* b5, D, g2v, k2v, t2 (9); *RejKup Sekl* a6; alye pan na tho nycz nyedbayacz, przedfziá skordem donyego łchedl. *LibMal* 1545/ 103, 1554/193 [3 r.], 193v [2 r.]; *HistAl* F8; *MurzHist* A3v, F4v [2 r.], P3v; *MurzNT* 28v, 73v, 76; *Diar* 55; *DiarDop* 101, 113; *GliczKsiąż* Dv, E2, Fv, H2, Q3; *LubPs* K3v, S5v *marg*, S5v, T2, T3v *marg* (9); *GroicPorz* 14; *KrowObr* 7v, 71, 147; *RejWiz* 11, 38, 44, 46v, 47v (33); *Leop Iob* 39/7; *RejFig* Bb3v; *RejZwierz* 39v, 41, 110, 126, 142; *BibRadz* 2.Reg 13/14, 16, I 436a *marg*, 4.Esdr 15/16, Zach 7/11; *OrzRozm* O; [Wanda] kogoby poięlá zá małżonká/ tego włzytcy zá páná chcá mieć/ włzákże niedbála ná tho *nic*. *BielKron* 340v, 5, 21v, 25v, 45v, 249v (24); *Negligenter habere, Nic* nie dbać o kogo *Mącz* 188b, 18c, 64b, 72d, 88c, I21d (25); *OrzQuin* G3, H; *LeovPrzep* b3v; *RejAp* 11v, 44v, 63, 113, 141v (15); *GórnDworz* Dd4v; *HistRzym* 12v, 31, 55v, 84v; *RejPos* 6v, 86, 124, 171v, 241 (51); *BielSat* B3 [2 r.]; *GrzegŚm* A2v; Y pániá mamkę s łkory bárzo rad obłupi. *Niedba* *nic* choć go łwemi pierfiámi żywiłá *HistLan* F3v, C3v; *KuczbKat* 280;

Czafy nálze iáko płyną A iáko mgłą z wiátrem giną/ A my przedlię nic nie dbamy/ Práwie pustopás mielzkamy. *RejZwierc* 232v, 38v, 87, 126v, 178, 215 (15); *WujJud* 40; *RejPosWstaw* [21²], [41²], [41³]; *HistHel* D2v; *MycPrz* I B4; Bo robotnicy nic niedbáią kiedy ich zwłáfczázá nikt nie pilnuie. *Strum* E4, E4, F3 [2 r.], R2; *WierKróc* A2, A4; *BudNT przedm* b; człowiek zły w sobie sie kocha y w sámym sobie nádzieię pokláda/ o Bogá nic niedbáiąc *CzechRozm* 207, 20v, 31, 67v, 69, 178v (9); *KarnNap* A2; Bo ludzie chćiwością wrzędow zápaleni/ vpornie fię ich domagáią/ nic niedbáiąc kędyby iść/ iedno dokąd. *ModrzBaz* 55v, 22v, 54v, 81, 88v, 99v (9); *SkarJedn* 346; *KochOdpr* C2v; *KochPs* 80; Niedbał nie áby go vczeni zá vczonego w kazániu mieli *SkarŻyw* 292, 76, [282], 455, 480, 483; *CzechEp* 7v, 77, 219, 234, 318 (8); *NiemObr* 179; *KochFr* 16, 115; *KlonŻal* D; *BielSjem* 3v, 4v; KTó ma śwęgo chlebá Ilé człeku trzebá/ Može nic niedbáć o wielkie dochody *KochPieś* 5; *KochTarn* 77; *PudłFr* 73; Thák nas bárzo rozbuiáło/ w grzechu, nálze márne ciáło [...] že twey láfki nic nie dbamy. *ArtKanc* D8v, H18v, K20, O, O4v, Q9 (8); *BielRozm* 3v, 11v, 14v; *PapUp* C3; *Phil* O3; *LatHar* 198; *KolakSzcześl* A4, C2, C2v; *WujNT* 397, 504, 518, 560, 570 (7); *WysKaz* 30; brónić go będziemy/ iáko ná vrząd nálz należy/ nic ná niepořluzzeństwo twé niedbáiąc *SarnStat* 830, 187, 204, 796, 840, 841, 935; *SkarKaz* 517b; *GosłCast* 21, 59; *SkarKazSej* 669b; *SapEpit* A2; *PudłDydo* Bv, B3v, B5v.

»dbać nieco« (1): Bo wiele ich y ná poły dořkonálych/ ktorzy w tym fię do końca zwyciężyć nie mogą/ áby o ludzkie o sobie dobrze rozumienie dbáć nieco niemieli. *SkarŻyw* 108.

»nie dbać ni ocz, ni nacz, ni na (o) kogo« [szyk zmienny] (9 : 1 : 5): *BierEz* F4; nye dbam ni ocz yuż/ Ni o frebro ni o złoto ni o Topázyuř *LubPs* bb5; *RejWiz* 64; *RejZwierz* 43v; A kolnierzá potrzálay/ ni o kogo nie dbay/ A iźci wřzyřcy řluzá/ ták o łobye mnimay. *RejZwierz* 124; *BielKron* 250; *Mqcz* 88c, 89b, 302a; drugi [dworzanin]/ máiącz bothki gładko ná nodze/ niedba ni ocz więczey *GórnDworz* L8; *RejZwierc* 30v, 251v; *WujNT* 481 marg, *Matth* 22/16, *Mar* 12/14.

»i za jeden pieniądz nie dbać« (1): Turczy te gadki mayá a o myr řwamy y za yeden pyenyądz niedbaya *LibLeg* 11/45.

»prawie nie dbać« (4): Dziwuię się Pánu twemu: Iź táką pieczá o mnie ma/ A o cię iuż práwie niedba. *BierEz* O4v; *RejJóz* E; *LubPs* hh; *RejWiz* 179v.

»o się nie dbać« = *deesse sibi Mqcz* [szyk zmienny] (6): A liřká rzeczé do niego [...] Iużbych o sie nic niedbáłá/ Bym cię zdrowego widziáłá. *BierEz* Q2, G; *RejJóz* E; *RejKup* v3; *Mqcz* 429d; *PaxLiz* B3v.

»na (o) słowa, řłow nie dbać« [w tym: o (na) řłowo bože, pańskie (6)] [szyk zmienny] (20 : 4): Oracz řzekł/ o řłowáć niedbam *BierEz* M, I4, Sv; *OpecŻyw* 105v, 129v; *RejKup* b2v; To wřzyřtko vtzynił Szátan/ áby ludzie przodkiem o řłowo Bože nic niedbáli *KrowObr* 71; *BibRadz* 2.Reg 13/14; Oni sie tylko řmiali z iego [Noego] okřętu iź go ná gorze budował/ á ná iego řłowa niedbáli. *BielKron* 4v, 112; *Mqcz* 282b; *RejAp* 191v, Eev; *HistHel* D2v; Ná ktore řłowá ony niedbáiąc/ pánnę S. Emerencyané kámieñmi zábili. *SkarŻyw* 70; *CzechEp* 43, 201, 318, 347; *NiemObr* 61; *PudłFr* 73; *SkarKaz* 44b, 122a; *CzahTr* C3.

»o (na) śmierć (nic) nie dbać« [szyk zmienny] (5): Odpowiedział/ o śmierć niedbám: Gdy nieprzyjaciela oglądam *BierEz* I4v, Lv; *BielSpr* 51; *StryjKron* 205; Cożże za rofkolcz czuią ci co światu folguia/ iż zdrowie, łzczęście máią/ więc ná śmierć nic nie dbáią *ArtKanc* R19v.

»nie dbać za to [= o to]« (1): Ktorá [*praca*] téż iefli komu iaki pożytek przynieśié/ niedbám za to/ choc mi nigd dżiękować nie będzie *MurzHist* A4.

»nie dbać ani (by) troszki« [szyk zmienny] (2): Alec to omilne fofky Bo śmierć niedbą a nitrofsky, Oty rozliczne piełczoty Ani o drogie kliynoty. *RejKup* F, dd3v.

»nie dbać na (o) upominanie, upominania« [szyk zmienny] (13 : 1): *LibMal* 1554/193 [2 r.]; ten rzekł k niemu/ nie goń mię bych cię nie zábił/ Ale Azáel niedbał iego vpominánia/ gonił go przedfię. *BielKron* 69, 196, 368, 374v, 419v; *RejAp* 95; *HistRzym* 31; *RejPos* 194, 262; *RejZwierc* 126v; Niedbał on Ian ná takie oycowłkie vpominánie/ á więcey Iudafzá ná łakomftwie vsídlonego náfládował. *SkarŻyw* 35; *SkarKaz* 6b.

»(nie) dbać więcej« [szyk zmienny] (4): Wtore [...] iż mámy dbatz więcey o ferdeczną czyłtotę niż o zwirzchnią *OpecŻyw* 56; *WróbŻolt* Q4; *Deserit amicus amicam*, *Popułczca* niedba więcey. *Mącz* 387d; *ModrzBaz* 58v.

»nie dbać zgoła« [szyk zmienny] (2): Bo fą wtaky błąd wiedzeni A wzley śprawie vtwierdzeni. Iż o cięż zgoła niedbaią *RejKup* b8v; *ModrzBaz* 19.

Szeregi: »(albo) nie baczyć ani (albo) (nie) dbać« (2): Bo nam grzech załliepił Oczy Iż oney twoyey dobroczy Nie baczemy/ anj dbamy *RejKup* p5v; *ModrzBaz* 54v.

»nie (mniej) dbać a drzemać« (2): tedy mniej o to dba/ á práwie iáko drzemie/ á przez pálce pátrzy/ ná przygody iego. *RejPos* 49; Ale iáko zaś tym strożom groži/ ktorzyby niedbáli á drzemáli/ á nie przestrzegáli robotnikow tych/ wiele o tym Prorocy powiedáli. *RejPos* 60v.

»(wz)gardzić (a. (w)zgardzać), (albo, a) nie dbać« [szyk 3 : 1] (4): wiele Gábáonitow pomordował/ gárdząc álbo niedbáiąc ná przyfięę *BielKron* 73; *Mącz* 89b, 188a; *RejAp* 63.

»(nic) nie myślic, (ani, i) (nic nie) dbać« [szyk 2 : 1] (3): *Mącz* 288c; *RejPosWstaw* [41²]v; Lácnoć to obáczyć v wiela ich/ ktorzi nic niedbáią y nic niemyślą [*qui solliciti nihil sunt*] o rzeczách ludzi łobie poddánych *ModrzBaz* 22v.

»nie (ani) pamiętać ani dbać« (2): kárać ná gárdle rofkazał. Nie pamiętáiąc áni dbáiąc ná on wyrok Boży *CzechEp* 43, 43.

»mało co (a. nic nie) dbać a(l)bo (ani) nie patrzeć (a. się przypatrować)« [szyk 2 : 2] (4): ták dzis máło dbáyą álbo pátrzą ná dobroć á cnotę. *GliczKsiąż* P7; *RejPos* 191v; *CzechRozm* 183v; Bo łye ná zad ogládał: ná to/ co łye dżiało Przed nogami/ nie patrzác/ álbo dbáiąc máło. *KochProp* 9.

»(nic) nie (a. mało) dbać ani (albo) na (małej) pieczy mieć; ani dbać ani żadney pieczy mieć« (3 : 1): Bo pewnie mu [*czartowi*] dołtánie wnet nád tobą rzeczy/ Gdy Pan o cie nic niedba áni ma ná pieczy. *RejWiz* 135; *RejPos* 130, [308]v; Bo iuz o thákiego áni ludzie dbáią/ áni żadney pieczy nań máią. *RejZwierc* 85v.

»nic nie dbać a lekce (sobie) poważać (a. ważyć)« [szyk 1 : 1] (2): *Mącz* 282b; [*zowie Pan prawie jadowitemi jaszczurkami ty wszystkie, którzy*] nic nie dbáią á lekce łobie poważaią łwięte łłowá iego. *RejAp* 192v.

»nie dbać, nie stać« (1): Niedbam, nie łtoię, ani żądam o to namniey *CiekPotr* 55.

»nie (a. mało) starać się albo (a) nie (a. mało) dbać« (2): *RejAp* 178v; Bo pirwłzy dzień známionuie młodość náfzę bezrozumną/ w ktorej fie mało łtáramy á mało dbamy iż trácimy á odstępujemy ták dobrotliwego Páná łwoiego *RejPos* 40.

»nie umieć ani dbać« (1): Náfzy przodkowie od niedawnego czałfu náfykli piáfć/ czego pierwey nieumieli/ ani oto dbáli *BielKron* 337v.

»wiedzieć, (a) nie dbać« (5): *RejWiz* 157v, 175v, Cc5v; Iák fie teraz zániołło/ widzimy/ niedbamy/ Niechay będzie iáko chce/ gdy fie dobrze mamy. *BielSen* 12, 3v.

»ani dbać, ani wiedzieć« [szyk 1 : 1] (2): Zimnego záfie ták małz rozumieć/ kthory iuz ni o czym ani wie/ ani dba/ iedno fie ták puścił bez wiołłá ná morze zá nędznym łwiátem tym/ á za obłędnołciámi iego. *RejAp* 43; *RejPos* 346.

W przen (1) : Nie dbáią twárde fercá ná łáłkawą mowę *KlonWor* 28.

Synonimy: pieczołować, starać się, troszczyć się.

Formacje pochodne: udbać się, zaniedbać, zaniedbać się; zaniedbawać; zaniedbywać.

Cf **DBAJĄCY, DBAŁY, DBANIE, DBANY**